

DE SLAGEN VAN SURINAME, DEEL I: DE WORMSLANGEN.

Door: A. Abuys, Jukwerderweg 31, 9901 GL Appingedam.

Inhoud: Indeling van de wormslangen - Algemene kenmerken - Determinatietabel voor de families - Familie *Leptotyphlopidae* (draadwormslangen) - Familie *Typhlopidae* (blindwormslangen) - Familie *Anomalepididae* (wormslangen) - Dank - Summary - Literatuur.

INDELING VAN DE WORMSLANGEN

De wormslangen worden verdeeld over drie families:

- *Leptotyphlopidae* (draadwormslangen)
- *Typhlopidae* (blindwormslangen)
- *Anomalepididae* (wormslangen)

Deze drie families vormen samen de infraorde *Scolecophidia* (wormslangachtigen).

ALGEMENE KENMERKEN

Kop: Deze is stomp, de schedel is verkort en de kaakbeenderen zijn vergroeid in verband met de gravende levenswijze. De ogen zijn speciaal ontwikkeld en kunnen alleen onderscheid maken tussen licht en donker; ze liggen beschermd onder een kopschub.

De slangen van de familie *Leptotyphlopidae* hebben alleen tanden in de onderkaak.

De slangen van de familie *Typhlopidae* hebben alleen tanden in de bovenkaak. Het bot waar deze tanden op staan staat dwars op de lengte-as.

De slangen van de familie *Anomalepididae* hebben tanden in de bovenkaak, maar ook één, twee of drie tanden aan beide kanten van de onderkaak. Ook bij deze familie staat het bot, waar de tanden van de bovenkaak op staan, dwars op

de lengte-as.

Romp: Deze is cilindervormig. Er zijn geen vergro-
te buikschubben. Van het bekken zijn rudimenten
aanwezig en bij de familie *Leptotyphlopidae*
zelfs rudimenten van het dijbeen. Uitwendig
zijn er echter geen "sporen" te zien.

Staart: Deze is stomp kegelvormig. Veel soorten
hebben een scherp gepunte (laatste) staart-
schub, vermoedelijk om zich beter mee af te
kunnen zetten.

Voortplanting: Meestal ovipaar (eierlegend), som-
migen ovovivipaar (eierlevendbarend).

Leefwijze en biotoop: Wormslangen zijn nachtjagers,
die net onder het aardoppervlak of onder de hu-
muslaag leven. Ook treft men ze wel aan onder
omgevallen bomen en soms ook in de bomen (ach-
ter de vermolmde bastlaag), tussen rotsspleten
en in termietenheuvels.

Deze microbiotopen kunnen liggen in het regen-
bos, in savannebos en zelfs in de open savannes
(in termietenheuvels). Verder op oude kost-
grondjes, op (oude) plantages, maar ook midden
in de bewoonde wereld (stad of dorp).

De dieren worden tot op een hoogte van ca. 700
m aangetroffen.

Voedsel: Termieten, mieren, cocons van mieren, in-
sektenlarven, jonge wormhagedissen en wormen.

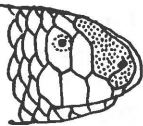
Verspreiding: Familie *Leptotyphlopidae*: zuidoost
Azië, Afrika, het zuidwesten van de Verenigde
Staten en Midden en Zuid Amerika.

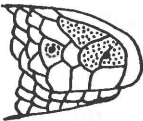
Familie *Typhlopidae*: in de gehele tropische en
subtropische wereld.

Familie *Anomalepididae*: Alleen in Zuid en Mid-
den Amerika.

DETERMINATIETABEL VOOR DE FAMILIES VAN WORMSLANGEN
IN ZUID AMERIKA

- 1a. 14 Rijen dorsalen ..... Leptotyphlopidae
b. Meer dan 14 rijen dorsalen ..... zie 2

- 2a. De nasale en prefrontale schubben
vormen één geheel ..... Typhlopidae

- b. Aparte nasale en prefrontale schub-
ben ..... Anomalepididae

FAMILIE LEPTOTYPHLOPIDAE (DRAADWORMSLANGEN)

Deze familie bestaat uit twee genera:

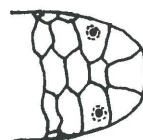
Leptotyphlops Fitzinger, 1843

Rhinoleptus Orejas-Miranda et al., 1970

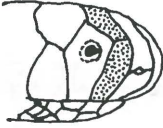
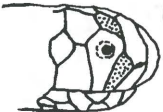
Het genus *Leptotyphlops* omvat ca. 95 soorten,
waarvan ca. 34 in Zuid en Midden Amerika. In Suri-
name komen 6 soorten voor.

Het genus *Rhinoleptus* bestaat uit 1 soort, die in
west Afrika voorkomt.

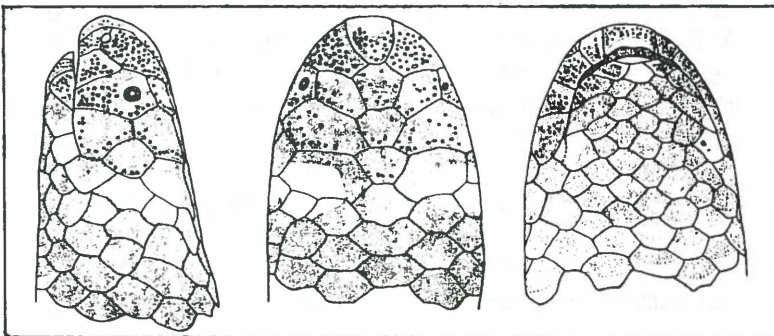
DETERMINATIETABEL VOOR DE IN SURINAME VOORKOMENDE
LEPTOTYPHLOPIDAE (naar Hoogmoed, 1977)

- 1a. Supraocularen afwezig; 12 of 14
rijen schubben rond het midden van
de staart ..... zie 2

- b. Supraocularen aanwezig; 10 rijen
schubben rond het midden van de
staart ..... zie 3

- 2a. 12 Rijen schubben rond het midden van de staart; 7 bruine lengtestrepen op de rug .....
 ..... Leptotyphlops septemstriatus
- b. 14 Rijen schubben rond het midden van de staart; rug zonder lengtestrepen .....
 ..... Leptotyphlops cupinensis
- 3a. Meer dan 20 subcaudalen .....
 ..... Leptotyphlops macrolepis
- b. Minder dan 20 subcaudalen ..... zie 4
- 4a. Het supraoculaarschild raakt de eerste supralabiaalschub .....
 ..... Leptotyphlops tenella
- b. Het supraoculaarschild raakt de eerste supralabiaalschub niet ....
 ..... zie 5
- 5a. Minder dan 180 dorsalen (tussen het rostraalschild en de schub op de staartpunt); witte vlekken op snuit, nek en staartpunt .....
 ..... Leptotyphlops collaris
- b. Meer dan 180 dorsalen; geen witte vlekken ....
 ..... Leptotyphlops dimidiatus

LEPTOTYPHLOPS COLLARIS HOOGMOED, 1977

Nederlandse naam: Halsband draadwormslang.

Maximum lengte: 10,4 cm (staart 0,7 cm).

Beschubbing: Dorsalen in 14 rijen, om het midden van de staart in 10 rijen. Tussen het rostraal-schild en de schub op de staartpunt 155-166 dorsalen. 141-151 ventralen en 14-17 subcaudalen.

Kleur/tekening/kenmerken: Zwart met blauw-groene weerschijn. Witte vlekken op snuit, nek en staartpunt. De staart is erg kort en heeft op het einde een punt.

Verspreidingsgebied: Deze slang is alleen bekend uit Suriname en Frans Guyana.

Vindplaatsen in Suriname: Op de Brownsberg en aan de voet van het Nassau-gebergte.

In Frans Guyana:

Montagne du Mahury en tussen Cayenne en Dégrad des Cannes. Deze slang is tot op een hoogte van 475 m (Brownsberg) waargenomen. Dr. Hoogmoed meldt dat bijna alle slangen in februari en maart zijn gevangen, dus tijdens het korte regenseizoen. Eén slang is in juni, dus tijdens het lange regenseizoen gevangen. Het feit dat alle slangen juist tijdens de regentijd bovengronds zijn aangetroffen, komt doordat dan hun gangen onder water lopen.

Terrariumervaringen: Dhr. N. Degallier uit Cayenne

hield een dier bijna vijf maanden en een ander dier ongeveer een maand in leven. Het eerste dier vervelde in die tijd twee maal. De dieren leefden in tunnels, werden gevoed met termieten en kwamen 's avonds boven de grond. Er werd verschillende keren gezien dat de dieren water dronken.

LEPTOTYPHLOPS CUPINENSIS BAILEY & CARVALHO, 1946

Nederlandse naam:

Gele draadwormslang.

Maximum lengte: 23,2 cm (staart 0,8 cm).

Beschubbing: Dorsalen in 14 rijen,

om het midden van de staart eveneens in 14 rijen. Tussen het rostraalschild en de schub op de staartpunt 265-282 dorsalen. 248-268 ventralen en 14-19 subcaudalen, plus een stompe, kegelvormige schub op de staartpunt.

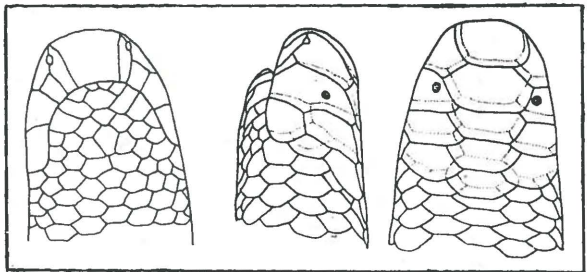
Kleur/tekening/kenmerken: Vaal geel-bruin, zonder tekening.

Verspreidingsgebied:

Brazilië (Rio Tapirapê, Mato Grosso) en Suriname.

Vindplaats in Suriname: Lelygebergte op ca. 650 m hoogte, nadat een bulldozer een pad

door het oerwoud had schoongemaakt. Een exem-

plaar uit Brazilië werd in een termietenheuvel
in de open savanne gevonden.

LEPTOTYPHLOPS DIMIDIATUS (JAN), 1861

Nederlandse

naam:

Donker-
bruine
draad-
wormslang.

Maximum

lengte:
22,7 cm

(staart 1,3 cm).

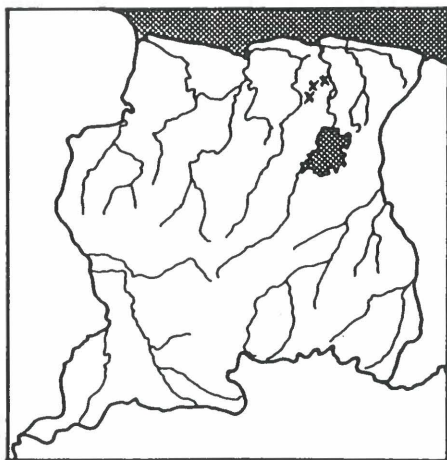
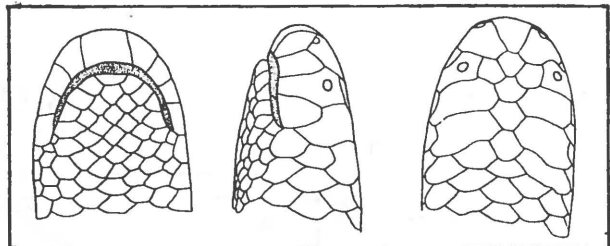
Beschubbing: Dorsalen in 14 rijen, om het midden
van de staart in 10 rijen. Tussen het rostraal-
schild en de schub op de staartpunt 190-197
dorsalen. 174-186 ventralen en 14-15 subcauda-
len.

Kleur/tekening/kenmerken: Bovenzijde donkerbruin,
zonder tekening. De buik is witachtig. Er is
een scherpe afscheiding tussen de kleuren van
rug- en buikzijde. Het staarteinde is scherp
gepunt.

Verspreidingsge-
bied: noord
Brazilië,
zuidoost Vene-
zuela en de
Guyana's.

Vindplaatsen in
Suriname: Po-
wakka, Zande-
rij en langs
de spoorweg
bij km-paal
62.

Deze slang
schijnt alleen

in vochtige savannegebieden voor te komen.

LEPTOTYPHLOPS MACROLEPIS (PETERS), 1857

Nederlandse
naam: Net-
draadworm-
slang.

Maximum leng-
te: 27,4
cm (staart
2,4 cm).

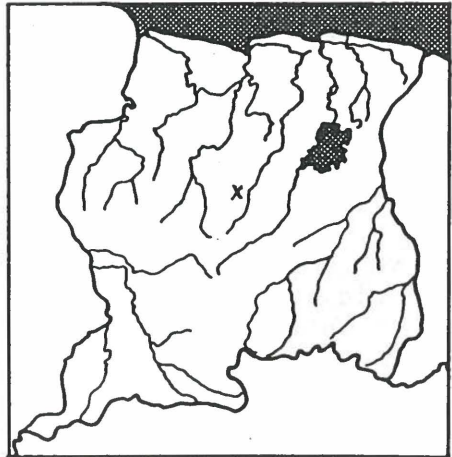
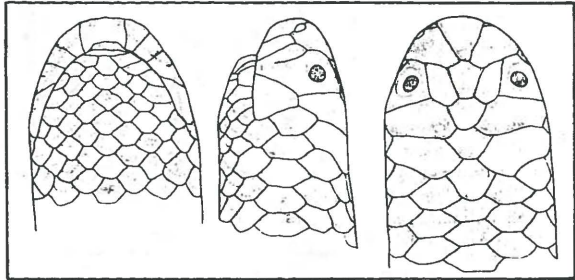
Beschubbing:

Dorsalen in 14 rijen, om het midden van de staart in 10 rijen. Tussen het rostraalschild en de schub op de staartpunt circa 235 dorsalen. Een exemplaar dat bij de Toekoemoetoe kreek werd gevangen had 212 ventralen en 23 subcaudalen plus een scherp gepunte schub op het staarteinde.

Kleur/tekening/kenmerken: De rugschubben zijn bruin met een wit randje, waardoor het net is alsof de slang bruin is met een wit netwerk op de rug. De buikschubben zijn bruin met brede witte randen, waardoor het lijkt alsof de buik wit is met een lengterij bruine vlekken.

Verspreidingsge-
bied: noord
Brazilië, noord
Peru, Ecuador,
Columbia, Pana-
ma, Venezuela
en de Guyana's.

Vindplaatsen in
Suriname: Uit
Suriname is
maar één exem-
plaar bekend,
dat werd gevan-
gen bij de Toe-
koemoetoe kreek.

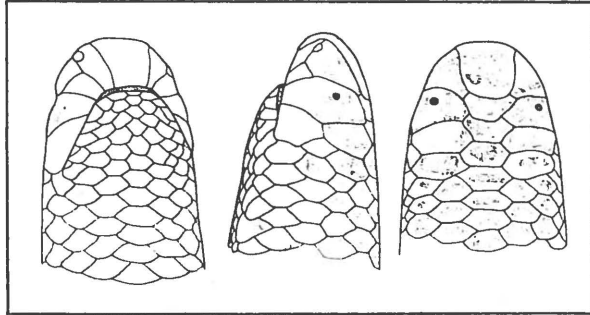
LEPTOTYPHLOPS SEPTEMSTRIATUS (SCHNEIDER), 1801

Nederlandse

naam:
Zeven-
streep-
draad-
worm-
slang.

Engelse

naam:
Seven-
lined
wormsnake.

Maximum lengte: 30 cm (staart 1 cm).

Beschubbing: Dorsalen in 14 rijen, om het midden van de staart in 12 rijen. Tussen het rostraal-schild en de schub op de staartpunt 213-227 dorsalen. 206-222 ventralen en 8-10 subcaudalen.

Kleur/tekening/kenmerken: De rug is vuilwit met 7 bruine lengtestrepen. De buik is geheel wit. Het staarteinde is stomp-kegelvormig.

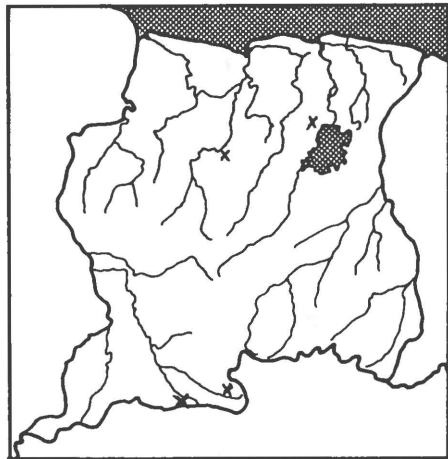
Verspreidingsge-

bied: noord
Brazilië,
zuidoost Vene-
zuela en de
Guyana's.

Vindplaatsen in

Suriname:
Raleigh-val,
Brownsberg,
Sipaliwini (2
km ten oosten
van het vlieg-
veld), boven
Corantijn.

Bijzonderheden:
Wanneer deze
slang wordt

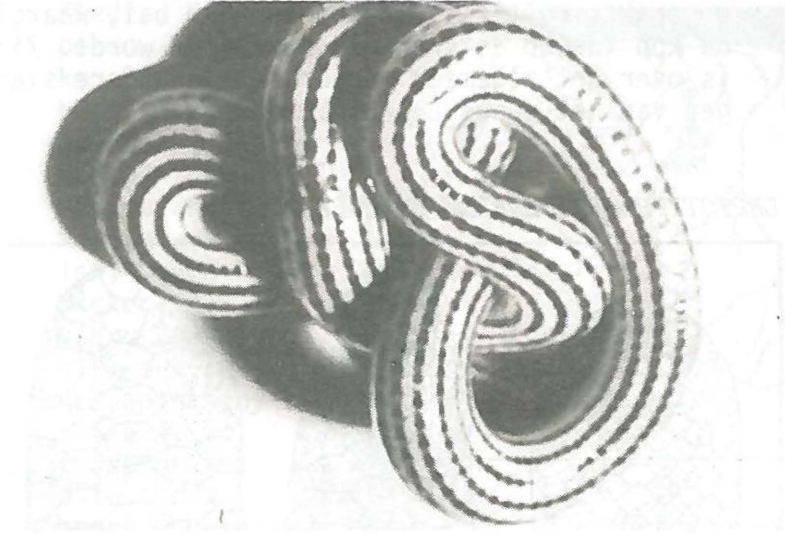

Fig. 1. *Leptotyphlops septemstriatus*. Foto: M.S. Hoogmoed.

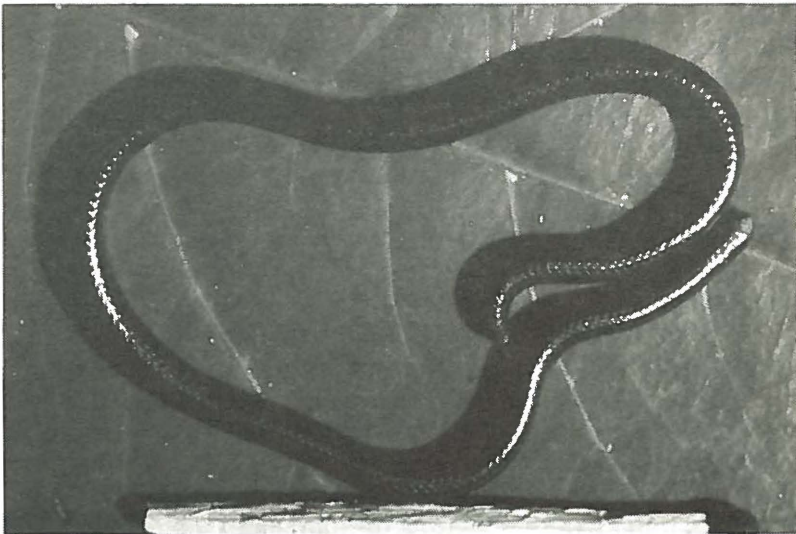
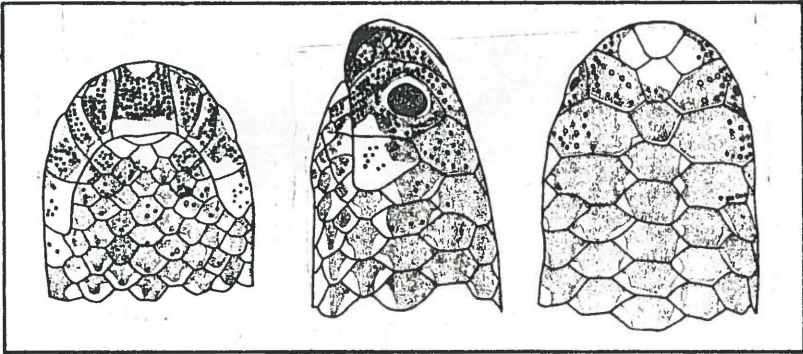

Fig. 2. *Leptotyphlops tenella*. Foto: A. Abuys.

opgepakt, rolt zij zich op tot een bal, waarbij de kop tussen de kronkels beschermd wordt. Zij is over het algemeen rapper dan de andere slangen van het genus *Leptotyphlops*.

LEPTOTYPHLOPS TENELLA KLAUBER, 1939

Nederlandse naam: Witkop of grootoog draadworm-slang.

Engelse naam: Yellow-headed worm snake.

Maximum lengte: 21,5 cm (staart 1,2 cm).

Beschubbing: Dorsalen in 14 rijen, om het midden van de staart in 10 rijen. Tussen het rostraal-schild en de schub op de staartpunt 215-233 dorsalen. 200-217 ventralen en 16-20 subcaudalen.

Kleur/tekening/kenmerken: De rugzijde is zwartbruin met smalle (vage) witte zigzagstrepen. Het voorste deel van de buik is wit met rijen bruine vlekjes. Het achterste deel van de buik is grijsachtig bruin met lichte zigzagstrepen. Op de kop en op de staartpunt een witte vlek. Deze slang heeft grote ogen. Het staarteinde is scherp gepunt.

Verspreidingsgebied: Trinidad, Venezuela, de Guyana's, Brazilië (zuidelijk tot aan de staat Mato Grosso) en noordoost Peru.

Vindplaatsen in Suriname: Powakka, Zanderij,

Phedra, Brokondo, Afobaka, Brownsberg, Marowijne-kreek, Mamadam, Toekoe-moetoe-kreek, Raleigh-vallelen, boven Nickeri-rivier, Soekisi-kreek (aan de Tapanahony-rivier).

Bijzonderheden:

Dit is de

meest voorkomende draadwormslang van Suriname.

Van het genus *Leptotyphlops* heeft deze soort de grootste ogen.

FAMILIE TYPHLOPIDAE (BLINDWORMSLANGEN)

Deze familie bestaat uit twee genera:

Typhlops Oppel, 1811, met ca. 130 soorten.

Typhlina Wagler, 1830 (= *Ramphotyphlops* Fitzinger, 1843), met ca. 20 soorten.

In Zuid Amerika komt alleen het genus *Typhlops* voor, met 6 soorten. In Suriname wordt dit genus door 2 soorten vertegenwoordigd.

Bijzonderheden: Vergeleken bij de *Leptotyphlopidae* vallen de *Typhlopidae* forser uit. De kleinste soort, *Typhlops reuteri*, is ca. 10 cm, de grootste soort, *Typhlops dinga*, is ca. 75 cm lang.

Vele soorten zijn eierlegend en leggen hun eieren bijvoorbeeld in termietenheuvels. Enkele soorten zijn levendbarend.

Bij de vervelling wordt de oude opperhuid niet in zijn geheel afgestroopt, maar in ringvormige flarden, die in elkaar geschoven zijn.

De blindwormslangen leven net even onder de grond of onder de humuslaag, en bij voorkeur op vochtige plaatsen. In droge tijden gaan ze wel wat dieper de grond in, tot ca. 60 cm diep. In de regentijd, wanneer hun verblijfplaats onder water loopt, komen ze aan de oppervlakte. Velen vallen dan ten prooi aan roofdieren en vogels en ook aan slangen.

In Afrika worden deze slangen wel eens midden in een mierenkolonne van roof- en trekmiereen aangevonden, zonder dat zij gevaar lopen door deze mieren te worden opgepeuzeld (door hun harde en gladde huid). Zelf kunnen de slangen op deze manier echter wel een flink maaltje aan mieren bemachtigen.

Neemt men een blindwormslang in de hand, dan voelt men regelmatig een prikje. Het slangetje probeert zich namelijk een uitweg te wroeten en zet zich daarbij met zijn puntige staart af. In Azië (onder andere in Indonesië) denkt men dat die staartpunt giftig is en is men vaak doodsbang voor deze kleine slang, die men daar "oelar besi" noemt ("oelar" = slang, "besi" = ijzer). Deze naam slaat voornamelijk op de *Typhlops braminus*, het "ijzerslangetje", dat over de gehele tropische wereld is verspreid. Dit gebeurde via planten in bloempotten, waar het diertje tussen de wortels een goede verblijfplaats had gevonden. Op deze manier is dan ook weer de naam "bloempotslangetje" verklaard.

De in Suriname voorkomende soorten kunnen met de volgende determinatietabel uit elkaar gehouden worden:

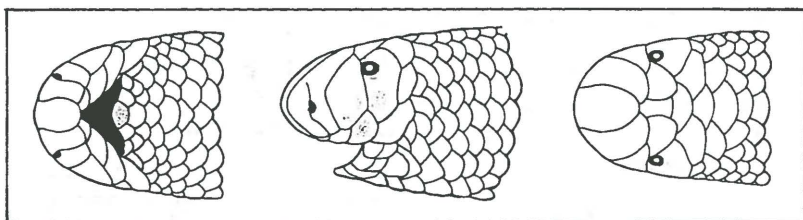
- 1a. Witte snuit en witte ring om de staart; op de rug een bruine tot zwarte band, die 9 schubbenrijen breed is; vlak voor de cloaca 18 rijen dorsalen ..... *Typhlops reticulatus*
- b. Snuit en staart altijd zonder witte vlek of ring; op de rug een band van vlekken of strepen, die meestal 11 schubbenrijen breed is;

vlak voor de cloaca 20 (zelden 19 of 18) rijen dorsalen ..... Typhlops brongersmianus

Men heeft lange tijd gedacht dat er drie soorten *Typhlops* in Suriname voorkomen. Van deze derde soort, *Typhlops unilineatus* (Duméril & Bibron), 1844, is echter ooit maar één exemplaar gevangen. Dit dier zou in Cayenne (Frans Guyana) gevangen zijn. Aan de hand van dit dier beschreven Duméril en Bibron in 1844 de nieuwe soort *Typhlops unilineatus*. Dixon en Hendricks (1979) betwijfelen echter of dit dier wel uit Zuid Amerika afkomstig was, omdat het grote overeenkomst vertoont met bepaalde *Typhlops* uit Indonesië.

TYPHLOPS BRONGERSMIANUS VANZOLINI, 1976

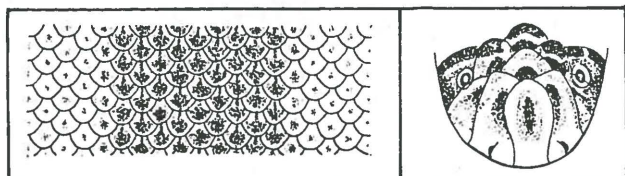

(tekening overgenomen uit: Dixon & Hendricks, 1979)

Maximum lengte: 32,5 cm (staart 8,9 cm).

Beschubbing: Dorsalen in 20 rijen, vlak voor de cloaca in 20 rijen. Bij 4% van de slangen in 19 of 18 rijen. Tussen het rostraalschild en de schub op de staartpunt 195-287 dorsalen. 8-14 subcaudalen.

Kleur/tekening:
De rugtekening bestaat uit
bruine,

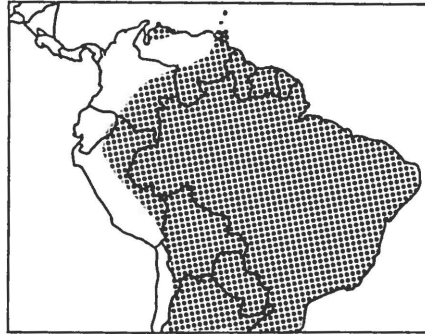

(tek. uit: Dixon & Hendricks, 1979)

geelbruine of roodbruine vlekken op elke schub van de middelste 11 rijen rugschubben. De kop is bruin, vaak met donkerbruine schubbranden. De buik is altijd bleekgeel tot strogeel.

Verspreidingsgebied: Tropisch Zuid Amerika ten oosten van de Andes tussen 11° NB en 35° ZB.

Vindplaatsen in Suriname: Paramaribo en Plantage Jachtlust.

TYPHLOPS RETICULATUS (LINNAEUS), 1758

Nederlandse naam: Netblindwormslang.

Engelse naam: Reticulated worm snake.

Maximum lengte: 52,2 cm (staart 15,7 cm).

Beschubbing: Voor een tekening van de kopschubben, zie bij *Typhlops brongersmianus* (beide hebben dezelfde kopschubben). Dorsalen in 20 rijen, vlak voor de cloaca in 18 rijen. Bij 2% van de slangen in 20 rijen. Tussen het rostraalschild en de schub op de staartpunt 223-301 dorsalen. 7-15 subcaudalen.

Kleur/tekening: De rug is donkerbruin tot

zwart (glim-

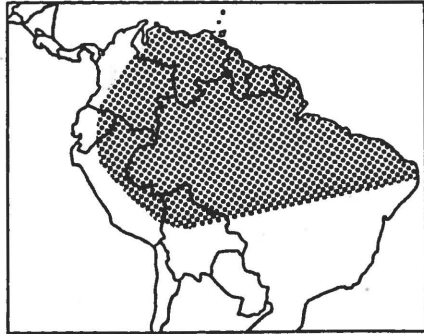
(tek. uit: Dixon & Hendricks, 1979)

mend). De randen van de schubben zijn vaak wat

lichter (vaal) van kleur, waardoor het net is of de rug een netvormige tekening heeft. De buikzijde is geelachtig tot roserood. De staart is stomp.

Deze slang onderscheidt zich van alle andere Amerikaanse soorten *Typhlops* door de witte snuit en de witte ring om de staart.

Verspreidingsgebied: Tropisch Zuid Amerika ten oosten van de Andes, tussen 12° NB en 14° ZB.

Vindplaatsen in Suriname:

Bigisantikreek (2 km westelijk van het

kamp), Paramaribo, langs de spoorweg vanaf Paramaribo bij km-paal 121, in het gebied van de Coppename en langs de Marowijne.

FAMILIE ANOMALEPIDIDAE (WORMSLANGEN)

Dit is een familie van kleine, wormachtige slangen, die een gravend bestaan leiden. Alle slangen van deze familie zijn kleiner dan 30 cm. De staart is kort en draagt een scherpe punt op het eind.

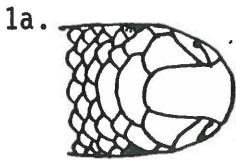
In Zuid en Midden Amerika komen vier genera voor:

<i>Anomalepis</i> Jan, 1860	3 soorten
<i>Helminthophis</i> Peters, 1860	3 soorten
<i>Liotyphlops</i> Peters, 1881	12 soorten
<i>Typhlophis</i> Fitzinger, 1843	1 soort

In Suriname komen twee soorten voor:

<i>Liotyphlops incertus</i> (Amaral), 1924
<i>Typhlophis squamosus</i> (Schlegel), 1839

De twee soorten zijn met behulp van onderstaande determinatietabel van elkaar te onderscheiden:

De kop is bedekt met grote schubben, die een andere vorm hebben dan die op het lichaam; het rostraalschild (tevens de grootste schub) is van bovenaf te zien ....

..... *Liotyphlops incertus*

De kop is bedekt met kleine schubben, die dezelfde vorm hebben als die op het lichaam; het rostraalschild is van bovenaf niet te zien

..... *Typhlophis squamosus*

LIOTYPHLOPS INCERTUS (AMARAL), 1924

Deze slang is alleen bekend uit de Guyana's. Het dier leidt een gravend bestaan in de bovenste laag grond en onder de bladerlaag van het woud. Het voedsel bestaat uit wormen en insecten. De voortplanting geschiedt door het leggen van eieren.

TYPHLOPHIS SQUAMOSUS (SCHLEGEL), 1839

Deze slang komt voor langs de atlantische kuststreek van Zuid Amerika en wel van de Guyana's tot Grão Pará (Brazilië). Peters & Orejas-Miranda (1970) vermelden dat deze slang ook op Trinidad voor komt. Emsley (1977) en Underwood (1962 en 1964) vermelden deze slang echter niet in hun soort-lijsten voor Trinidad.

De voortplanting geschiedt door het leggen van 2-6 eieren per legsel.

Beide slangen (*Liotyphlops incertus* en *Typhlophis squamosus*) heb ik zelf in Suriname nog niet aange troffen. Over deze slangen is erg weinig bekend.

DANK

Hierbij wil ik Dr. M.S. Hoogmoed van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden hartelijk danken dat ik uit een artikel van hem over de *Leptotyphlopidae* van Suriname (Hoogmoed, 1977) de tekeningen van de kopschubben mocht overnemen. Ook voor veel andere gegevens over deze slangen heb ik dankbaar van deze publikatie gebruik gemaakt.

SUMMARY

The snakes of Surinam, part I: The Worm snakes.

For each species of Worm snake (families *Leptotyphlopidae*, *Typhlopidae* and *Anomalepididae*) attention is paid to the maximum length, scalation, colour and markings, characteristics, range, distribution in Surinam, and, as far as known, behaviour, food and breeding.

Key to the families of Worm snakes in Surinam:

- 1a. 14 Rows of dorsals ..... *Leptotyphlopidae*
- b. More than 14 rows of dorsals 2
- 2a. The nasal and prefrontal scales are fused ....
      ..... *Typhlopidae*
- b. The nasal and prefrontal scales are not fused
      ..... *Anomalepididae*

Key to the *Leptotyphlopidae* of Surinam:

See Hoogmoed, 1977.

Key to the *Typhlopidae* of Surinam:

- 1a. White snout and white spot or ring around the tail; 9 dorsal scale rows are pigmented brown or black; 18 rows of dorsals just before the cloaca ..... *Typhlops reticulatus*
- b. Snout and tail always without white markings; 11 dorsal scale rows with dark spots; usually

20 rows of dorsals just before the cloaca ....
..... *Typhlops brongersmianus*

Key to the *Anomalepididae* of Surinam:

- 1a. Head covered with plates larger than scales of body; the rostral is visible from above .....
..... *Liotyphlops incertus*
- b. Head covered with small scales like those on body; the rostral is not visible from above ..
..... *Typhlophis squamosus*

LITERATUUR

- Beebe, William, 1946. Field notes on the snakes of Kartabo, British Guiana and Caripito, Venezuela. Zoologica, Bull. N.Y. Zool. Soc., Vol. 31 (1): 11-31.
- Dixon, James R. & Fred S. Hendricks, 1979. The wormsnakes (family *Typhlopidae*) of the neotropics, exclusive of the Antilles. Zool. Verhand., No. 173: 3-39.
- Emsley, Michael, 1977. Snakes, and Trinidad and Tobago. Bull. Maryland Herp. Soc., Vol. 13 (4): 201-304.
- Hoogmoed, M.S., 1977. On a new species of *Leptotyphlops* from Surinam, with notes on the other surinam species of the genus (*Leptotyphlopidae*, *Serpentes*). - Notes on the herpetofauna of Surinam V. Zool. Meded., Vol. 51 (7): 99-123.
- Peters, J.A. & B. Orejas-Miranda, 1970. Catalogue of the Neotropical Squamata, Part I: Snakes. Smithsonian Inst. Bull., No. 297: I-VIII, 1-347.
- Underwood, Garth L., 1962. Reptiles of the Eastern Caribbean. Caribb. Affairs (New Ser.), No. 1: 1-192, supplement (1964): 4 pp.